

УДК 811.111'361

TRANSITIVE CONSTRUCTIONS OF A COMPLEX SENTENCE WITH SYNCHRETIC RELATIONS "CONDITION-RESULT"**ПЕРЕХІДНІ КОНСТРУКЦІЇ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ З СИНКРЕТИЧНИМИ ВІДНОШЕННЯМИ «УМОВА-НАСЛІДОК»**

Shundel T.O. / Шундель Т.О.

a teacher / викладач

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2001-4509>

Donetsk National Medical University. Pryvokzalna 27. 84404

Донецький національний медичний університет. Лиман. Привокзальна 27. 84404

Анотація. В роботі розглядаються питання розмежування перехідних структур складнопідрядних речень синкретичного характеру та визначається той факт, що однією з ключових сторін невирішених проблем у синтаксисі складного речення англійської мови є речення перехідного характеру з синкретичним значенням «умова-наслідок». Питання синкретичних конструкцій з модифікованим значенням не знайшло свого однозначного тлумачення ані в рамках традиційної теорії СПР, ані в сучасних лінгвістико-синтаксичних теоріях. Особлива увага звертається на семантико-синтаксичну природу залежних частин в периферійних зонах. Аналізується зв'язок між типовими та перехідними конструкціями.

Ключові слова: синкретизм, перехідний характер, складнопідрядне речення, функціонально-семантичне поле, результат, наслідок, модифіковане значення.

Вступ.

Сучасна мова в усьому своєму розмаїтті характеризується прагненням до інтеграції різних синтаксичних засобів шляхом зменшення мовних зусиль. З цього приводу О. Мельничук зазначав що, «... речення є тією мовною структурою, в межах якої розгортається функціонування всіх синтаксичних прийомів і за межі якої не виходить переважна більшість синтаксичних відношень» [7, с. 14]. Багатоаспектність засобів вираження синтаксичних одиниць та їх здатність виражати в конструктивній основі більш ніж одне значення являє безперечну наукову значущість. Основним засобом, що допомагає нейтралізувати нелінійні відношення в мові й обмежену функціональну природу одиниць, служить синкретизм.

Теорія синкретизму допомагає вирішити багато приватних питань, проте вона має цілу низку невирішених питань, кожне з яких вимагає детального викладу при її інтерпретації. Дискусійність окремих аспектів теорії синкретизму й статусу синкретичних конструкцій складнопідрядних речень (далі – СПР) в лінгвістиці є предметом невичерпних суперечок.

Ці та інші питання неоднозначної та перехідної природи складнопідрядних конструкцій неодноразово піднімали в своїх роботах такі вчені, як С. Алексанова [1], П. Бокова [3], С. Дружиніна [4], В. Зарицька [5], Т. Масицька [6], М. Павлюковець [8], Р. Христіанінова [19], Л. Шитик [10].

Наше дослідження уявляє собою визначення взаємовпливу функціонально-семантичних полів (далі – ФСП) складнопідрядних конструкцій в периферійних зонах і розширеного варіанту структурно-семантичної класифікації СПР, що уточнюється з урахуванням теорії перехідності й синкретизму.

У статті здійснюється аналіз різноманітних зв'язків СПР за допомогою шкали перехідності, яка була запропонована свого часу дослідницею В. Бабайцевою [2].

Отож, недостатнє опрацювання проблеми синкретизму в сфері СПР, необхідність простеження шляхів постання перехідного характеру речень та визначення ступеня репрезентативності вмотивовують актуальність теми нашого дослідження.

Основний текст.

Значний та цікавий пласт в англійській мові виявляють конструкції, де на рівні функціонування структур з ядерними значеннями умови та наслідку спостерігається вживання СПР з узагальненим синкретичним умовно-наслідковим значенням. Треба зазначити, що виникнення тісного зв'язку між двома семантичними центрами обумовлюється завдяки акцентуванню уваги мовця на наслідкових діях, умови виконання яких подаються в головному реченні, або наголошується на приблизно рівнозначному співвідношенні умовних дій, що задаються, та виникаючих з них наслідків. Складнопідрядні конструкції, що знаходяться в опозиції ФСП «умова-наслідок» можуть бути надані за допомогою шкали перехідності наступним чином:

A. ... *and if you wish to dig my roses out by the roots and carry them away I shall send Adoni to help you* [11, с. 60].

But I was damned unless I would be driven back now [11, с. 70].

Аб. -

АБ. *If Godfrey Manning had made so he would surely have told Phyllida it* [11, с. 47].

But if it was Julian Gale who was providing for the family, as Phyllida had alleged, so it might mean that her story of the twin's parentage was true [11, с. 47].

аб. ... *if I met one lorry and half a dozen donkeys on an average afternoon's excursion so it was the most I had had to contend with* [11, с. 46].

... *but if its surface looked stony so I stayed on the rocks below* [11, с. 116].

Б. *Lucky for him it was a part to tear a cat in so he was better than ever, if possible, but he'd lost a couple of stone's weight* [11, с. 37].

... *he's writing the score for some film or other so that the story goes, and he never appears at all* [11, с. 38].

Підрядні речення, що знаходяться в ядерній зоні **A**, представляють собою конструкції з конкретним значенням умови. Умовні стосунки в ядерних СПР обґрунтовуються завдяки

1) певній системі умовних сполучників (*I knew you'd have to stop if someone was there* [11, с. 22]; *I can do all day Sat'days in case you'd like me to* [11, с. 345]; *I'll kill you once you've hurt him* [11, с. 181]);

2) модальному плану предикативної лінії СПР, які передають стосунки реальності – ірреальності (*That's a bit draft if you ask me* [11, с. 286] – відношення реальності дії; *It would be a right turnup for the books unless he found out about my dad and Robert* [11, с. 364] – відношення ірреальності дії).

3) наявності системи кваліфікаторів (... *and you can see them at my place if*

you like then I'll take you home by road, in the car ... [11, c. 76]; And only if I was beginning to get too clear an idea why, I didn't want to face that, either [11, c. 85];

- 4) вживанню гнучкої позиційної системи (*If my guess about him was correct, then his actions were perfectly consistent [11, c. 86] - препозиція; It seems to me you can be awfully happy in this life if you stand aside and watch and mind your own business and let other people do as they like about damaging themselves and each other [11, c. 107] - інтерпозиція; I'll try not to take too long if you'll just sit down again [11, c. 133] - постпозиція).*

- 5) використанню темпорально-аспектуальних характеристик умовних СПР.

Наприклад,

And if there is any hanky-panky going down there, I'll soon find out about it [Williams: 87].

If she gave Milly this money she had nothing left to sell to pat Ida Fairfield [Williams: 180].

It would break my heart if I lost you again [Williams: 300].

Одиниці, що знаходяться в ядерній зоні **Б**, відзначаються вживання СПР з індивідуальним значенням наслідку, результативність дій яких подається в підрядній частині. В СПР ланки Б виникає свого роду мікроситуація, виведення якої логічно витікає з головного речення. Треба зазначити, що власне-наслідкові стосунки відзначаються в реченнях, де використовуються сполучники наслідку (*There was no one visible so I waved to Phyllida to follow me in [Stuart: 69]; Though I had kept a wary eye on the woods and the terrace every time I bathed, I had never seen anyone since the first day, so that it was with a slight feeling of surprise that I now saw someone sitting there, at the table under the stone-pine [Stuart: 76]*), а в постпозиції залежного компонента СПР розкривається реальна модальність об'єктивної точки зору мовця (*I should have dearly loved to return rudeness for rudeness by pulling a very nasty face straight at the Castello windows, but Sir Julian might have seen it, and thought it was meant for him so I merely splashed back to the sand-bar, where I stood up, and, without another glance, stalked expressively towards the rocks at the southern edge of the bay [Stuart: 70]*).

СПР з семантикою результату функціонують в мові як відкриті структури, здатні до трансформації. Найяскравіше цей факт проявляється в конструкціях периферійної зони **АБ** зі зворотньоупорядкованими синкретичними конструкціями з рівним співвідношенням одиниць з семантикою умови й наслідку. Умовний компонент СПР реалізується за рахунок вживання сполучників умовного значення. З іншого боку, препозиція складнопідрядної структури з умовним сполучником вказує на можливість розгляду її як головного речення, в якому вказується умова-причина, логічний висновок якої поданий в частині зі з'єднувальним елементом *so*. Трансформовані одиниці не втрачають свого комунікативного навантаження та смислової важливості. Порівняйте,

If he did, and was wounded, and then ran for home so that might account for an accident happening on a night that wasn't particularly rough [Stuart: 76] - If that accounted for an accident happening on a night that wasn't particularly rough so he

might do, and be wounded, and then run for home.

If this goes on much longer so we might be in the same boat [Williams: 180] - If we are in the same boat so this might go on much longer.

В перехідній ланці **аБ** подані СПР, ядро яких тяжіє до структур з результативними (наслідковими) відношеннями. Це зумовлено тим, що мовця цікавлять у більшій мірі наслідки певної дії головної частини, а не її умови-причини (приклади зони **аБ**).

СПР з синкретичною семантикою умови й наслідку периферійної зони **Аб** не виявлено, оскільки усі перехідні конструкції підпадають під вплив семи результату, а не семи умови. Трансформація цих одиниць без порушення смислових меж просто не можлива.

Висновки.

У роботі були розглянуті питання синкретичної семантики СПР з перехідним характером ФСП «умова-наслідок» та проаналізовані умови виникнення модифікованого значення в рамках шкали перехідності. Проаналізувавши матеріал з поданої проблеми, ми прийшли до висновку, що перехідні СПР з синкретичним характером у рамках семантичних полів «умова-наслідок» у мові функціонують як моделі з ускладненим семантичним характером, де залежний компонент підрядної частини може змінювати свій план вираження у периферійних зонах. Таким чином, перехідний характер синкретичних одиниць може виникати у наслідок тяжіння синтаксичних ядер речень до варіативності значень та неоднорідної природи СПР.

Література:

1. Алексанова С.А. Феномен недискретности в сфере обстоятельственных детерминантов. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2008. № 10 (57). С. 138-143. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-nediskretnosti-v-sfere-obstoyatelstvennyh-determinantov> (дата звернення 11.05.2020).

2. Бабайцева В.В. Зона синкретизма в системе частей речи современного русского языка. *Филологические науки*. 1983. № 5. С. 35-42.

3. Бокова П.М. Структурний та функціонально-семантичний аспекти складнопідрядних речень з підрядними часу в сучасній іспанській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 21 с.

4. Дружинина С.И. Синкретизм в системе сложноподчиненных предложений современного русского языка: дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01 / Орловский государственный университет. Орёл, 2009. 470 с.

5. Зарицька В.Г. Синкретичні типи підрядності в системі складного речення: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетровський національний університет. Дніпропетровськ, 2005. 20 с.

6. Масицька Т. Складнопідрядні речення як дериваційна база простих ускладнених конструкцій. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/7038/1/115-126.pdf> (дата звернення 16.05.2020).

7. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій: монографія / М.В. Мірченко. — Луцьк: Ред.-вид. від. „Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2001. - 340 с
8. Павлюковец М.А. Синкретизм на морфологическом и синтаксическом уровнях английского языка как проявление языковой экономии: функциональный аспект: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / ФГОУ ВПО «Южный федеральный университет». Ростов-на-Дону. 2009. 194 с.
9. Христіанінова Р.О. Складнопідрядні речення з ознаками різних типів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна*. 2014. Вип. 50. С. 37-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_50_8 (дата звернення 11.05.2020).
10. Шитик Л. В. Явища синхронної перехідності в синтаксичній системі української літературної мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Національна академія наук України, Інститут української мови. Київ. 2014. 40 с.
11. Williams Dee. *Katie's kitchen*. London: Headline Book Publishing. 1998. 375 p.

***Abstract.** The paper considers the questions of differentiation of transitive structures of complex sentences with syncretic nature and determines the fact that one of the key aspects of unresolved problems in the syntax of complex English sentences is a transitive sentence with syncretic meaning “condition-result”. The issue of syncretic constructions with modified meaning has not found its unambiguous interpretation either in the framework of the traditional theory of complex sentences or in modern linguistic-syntactic theories. Particular attention is paid to the semantic and syntactic nature of the dependent parts in the peripheral areas. The connection between typical and transitive complex constructions is analyzed. It is determined, first, by the linguistics’ growing interest in the study of the internal organization of complex sentences, their structural and semantic features and the need for generalization and systematization of existing scientific experience in studying the constructive nature of such sentences; secondly, the lack of proved views of the place of complex sentences with syncretic nature, which is associated with insufficient study in this field, and the need to clarify the semantic, linguistic aspects of these sentences as well as the functioning of the structures in the nuclear and peripheral links of semantic-syntactic units; thirdly, the need to model syncretic complex sentences taking into account various semantic meanings and to create a single obligatory classification with detailed characteristic of syncretic structures.*

***Key words:** syncretism, transitive character, a complex sentence, functional-semantic field, result, condition, modified meaning.*